

๕
พืช
ในบทละครโน
ของเสะอะมิ

วินัย จามรสूरिया

พีชในบทละครโง
ของโอะเอะมิ

พีชในบทละครโนของเสะอะมิ

วินัย จามรสूरिया

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

วินัย จามรสूरिया.

พีชในบทละครโนของเสะอะมิ.-- นครราชสีมา : คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 2568.

114 หน้า.

1. ละครโน. 2. ละครโน -- การจัดฉาก. I. ชื่อเรื่อง.

895.62051

ISBN (e-book) 978-616-626-517-0

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

จำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ ครั้งที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2568

ช่องทางการจำหน่าย <https://www.chulabook.com/main-ebook>

ราคา 90 บาท

จัดทำโดย

วินัย จามรสूरिया

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

340 ถนนสุนทรารายณ์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดนครราชสีมา 30000

โทร. 087-241-4007

e-mail: winaitaiyo@hotmail.com

<https://human.nrru.ac.th/>

สั่งซื้อได้ที่

ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

<http://www.chulabook.com>

โทร. 08-6323-3703-4

customer@cubook.chula.ac.th,

info@cubook.chula.ac.th

Apps: CU-eBook Store

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้เรื่องภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สิริมพร สุริยะวงศ์ไพศาล ผู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องละครโนและการทำวิจัย ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เขียนมีโอกาสนผลิตผลงานวิชาการจนถึงปัจจุบัน

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพของหนังสือเล่มนี้ที่หาคำแนะนำและแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการอันเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วินัย จามรสุธิยา

คำนำ

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้สนใจวรรณกรรมญี่ปุ่นได้เข้าใจบทบาทของพืชในบทละครโนของเสอะอะมิ (世阿弥) ผู้พัฒนารูปแบบการแสดงละครโน (能) ซึ่งมีการแสดงอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และเนื่องจากมีการถอดอักษรญี่ปุ่นเป็นอักษรไทย มีการแทรกข้อความอธิบายเพิ่มเติมทำให้ผู้อ่านติดตามเนื้อหาได้ง่ายขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานด้านภาษาและวรรณกรรมญี่ปุ่น

สาระสำคัญของหนังสือประกอบด้วยการวิเคราะห์บทบาทของพืชและความสัมพันธ์ระหว่างพืชกับฤดูกาล รัชสมัยและเทพเจ้าโดยจำแนกบทบาทของพืชเป็น 3 ประเภท ได้แก่ บทบาทอุปมา บทบาทสัญลักษณ์ และบทบาทอื่น ทั้งนี้เนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทสัญลักษณ์ของพืชเป็นส่วนหนึ่งจากผลงานวิจัยของผู้เขียนเรื่อง “สัญลักษณ์ รัชสมัยและเทพเจ้าในบทละครโนของเสอะอะมิ” ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทอุปมาและบทบาทอื่นเป็นการวิเคราะห์เพิ่มเติมจากงานวิจัยดังกล่าว

ผู้เขียนหวังว่าเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจวรรณกรรมญี่ปุ่นทั้งที่เป็นนักศึกษา นักวิชาการ และบุคคลทั่วไป และก่อให้เกิดความแข็งแกร่งทางวิชาการในสาขาวรรณกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย

วินัย จามรสूरिया

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ

คำนำ

สารบัญ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 บทนำ	1
ละครโนกับเสะอะมิ	1
การชมละครโน	4
แหล่งค้นคว้าข้อมูลด้านละครโนที่ญี่ปุ่น	6
ขอบเขตเนื้อหาของหนังสือ	7
สรุป	9
บทที่ 2 เนื้อเรื่องของบทละครโนโดยสังเขป	11
เรื่องอุกน	11
เรื่องโอเออิมะทึซุ	15
เรื่องฉิมิงะ	18
เรื่องทะกะซะงะ	20
เรื่องฟูจิซัน	23
เรื่องโฮโจวะวะ	25
เรื่องยูมิยะวะตะ	28
เรื่องโยโร	31
สรุป	33

	หน้า
บทที่ 3 บทบาทของพืชในบทะเลครโน	37
เรื่องอุกน	37
เรื่องโออะอิมะทึซุ	40
เรื่องฉิมิงะ	43
เรื่องทะกะซะงะ	47
เรื่องฟูจิซัน	50
เรื่องโฮโจวะวะ	53
เรื่องยูมิยะวะตะ	56
เรื่องโยโร	58
สรุป	61
บทที่ 4 พืชกับฤดูกาล รัชสมัยและเทพเจ้าในบทะเลครโน	65
พืชกับฤดูกาล	65
พืชกับบทบาทอุปมา	74
พืชกับบทบาทสัญลักษณ์	79
พืชกับบทบาทอื่น	85
สรุป	90
บทที่ 5 บทสรุป	91
บรรณานุกรม	93
ภาคผนวก	94
ดัชนี	97

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ตัวละครเอกและตัวละครรอง ในบทละครโนเรื่องการศึกษา	34
3.1	บทบาทของพีชในเรื่องอุกน	38
3.2	บทบาทของพีชในเรื่องโออะอิเมะทึซุ	41
3.3	บทบาทของพีชในเรื่องฉิงะ	44
3.4	บทบาทของพีชในเรื่องทะกะซะงะ	47
3.5	บทบาทของพีชในเรื่องฟูจิซัน	51
3.6	บทบาทของพีชในเรื่องโฮโจงะวะ	53
3.7	บทบาทของพีชในเรื่องยุมิยะวะตะ	57
3.8	บทบาทของพีชในเรื่องโยโร	59
3.9	สรุปบทบาทของพีช ในบทละครโนเรื่องการศึกษา	61
4.1	ฤดูกาลในบทละครโนเรื่องการศึกษา	66
4.2	ความถี่ของการปรากฏพีชในบทละครโนเรื่องการศึกษา	67
4.3	ความหมายของ “ดอกไม้ม” ในบทละครโนเรื่องการศึกษา	69
4.4	พีชกับบทบาทอุปมาในบทละครโนเรื่องการศึกษา	74
4.5	พีชกับบทบาทสัญลักษณ์ในบทละครโนเรื่องการศึกษา	79
4.6	พีชที่แสดงสัญลักษณ์ของระยะเวลายาวนาน ในบทละครโนเรื่องการศึกษา	82
4.7	พีชกับบทบาทอื่นในบทละครโนเรื่องการศึกษา	85

ละครโน (能) เป็นศิลปะการแสดงแบบโบราณของญี่ปุ่นที่แสดงสืบทอดต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ละครโนเป็นทรัพย์สินทางวัฒนธรรมประเภทจับต้องไม่ได้ (無形文化財) ตามประกาศของรัฐบาลญี่ปุ่น และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมประเภทจับต้องไม่ได้ (無形文化遺産) ตามประกาศขององค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

ละครโนกับเสอะมิ (世阿弥)

ละครโนมีต้นกำเนิดจากการแสดงซังชะกุ¹ (散楽) ซึ่งเผยแพร่จากจีนเข้ามาญี่ปุ่นในสมัยนารา² (奈良) โดยในช่วงเริ่มแรกแสดงภายใต้การดูแลของราชสำนัก ต่อมา มีการแสดงตามสถานที่ทั่วไปและตามงานเทศกาลที่ได้รับการอุปถัมภ์จากวัดหรือศาลเจ้า หลังจากนั้น เปลี่ยนชื่อเป็นชะรุชะกุ (猿楽 หรือ 申楽) โดยเน้นการเลียนแบบท่าทางและบางครั้งแสดงในเชิงศาสนา (宗教的パフォーマンス) โดยพระเป็นผู้แสดงเพื่อขับไล่วิญญาณชั่วร้าย ต่อมา นักแสดง

¹ ศิลปะการแสดงหลายชนิด เช่น กายกรรม การเลียนแบบท่าทาง การขับร้อง การร่ายรำ

² ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 710-794

มีอาชีพเป็นผู้แสดงแทนพระโดยแสดงเพื่ออธิษฐานให้แผ่นดินสงบสุขและพืชผลมีความอุดมสมบูรณ์ ต่อมา ในช่วงสมัยเมจิ³ (明治) เปลี่ยนชื่อของการแสดงเป็นโนงะกุ⁴ (能楽) (อิมิอิ โทะโมะโกะ, 2009)

ผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการแสดงละครโนจนกระทั่งเป็นรูปแบบที่แสดงอยู่ในปัจจุบันคือเสอะมิ (世阿弥) ซึ่งสันนิษฐานว่ามีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1363-1443 ตรงกับสมัยมุโระมะชิ⁵ (室町) ที่มีสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เสอะมิมิมีความสามารถหลากหลายด้าน เช่น แสดงละครโน แต่งบทละครโน เขียนทฤษฎีละครโน นอกจากนี้ เขายังดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าสำนักคันเสะ⁶ (観世) รุ่นที่ 2 ต่อจากบิดาคือคันอะมิ (観阿弥) แต่รูปแบบการแสดงของเสอะมิแตกต่างจากการแสดงของคันอะมิ ดังที่วะกิตะ ฮะรุโกะ (2005, p. 6) กล่าวว่า “เสอะมิเน้นการแสดงที่มีความงดงามแบบแปลกใหม่และสูงส่งลุ่มลึกทำให้เป็นที่ชื่นชอบของชนชั้นผู้ปกครองซึ่งแตกต่างจากการแสดงของคันอะมิที่เน้นการแสดงเนื้อเรื่องที่เป็นที่ชื่นชอบของบรรดาชาวบ้านทั่วไป”

เหตุการณ์สำคัญอย่างยิ่งที่เป็นจุดเปลี่ยนชีวิตของเสอะมิคือการแสดงชะรุงะกุขณะอายุราว 12 ปีร่วมกับคันอะมิ ณ ศาลเจ้าอิมะงุมะโนะ (新熊野神社) นครเกียวโต โดยเป็นการแสดงต่อหน้าโชกุนชื่ออะมิกะงะ โยะมิมิทซุ⁷ (足利義満) ขณะที่โยะมิมิทซุมิอายุ 18 ปี การแสดงครั้งนั้นสร้างความประทับใจแก่โยะมิมิทซุมิมาก หลังจากนั้น โยะมิมิทซุมิกลายเป็นผู้อุปถัมภ์การแสดงชะรุงะกุและยังมีความผูกพันลึกซึ้งกับเสอะมิ ดังที่อิมะฮิซุมิ โยะมิอิโอะ (2009, p. 15) กล่าวว่า “โยะมิมิทซุมิเมตตาเสอะมิมากและเคยยกถ้วยเหล้าของตนเองให้เสอะมิดื่ม

³ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1868-1912

⁴ ชื่อเรียกรวมของการแสดงละครโนและละครเคียวเงิน (狂言) โดยละครเคียวเงินเป็นละครชวนหัว ไม่มีการขับร้องและร้ายรำ

⁵ ช่วงระยะเวลาระหว่าง ค.ศ. 1336-1573

⁶ เดิมชื่อสำนักยุสะกิ (糸吉崎) ก่อตั้งโดยคันอะมิ (観阿弥) ผู้เป็นบิดาของเสอะมิ

⁷ โชกุนรุ่นที่ 3 ของรัฐบาลทหารมุโระมะชิ (室町幕府) ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1369-1395